

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال هفتم، شماره بیست و هفتم، تابستان ۱۳۹۴

صص ۹۹-۱۱۸

مطالعه جهت‌گیری و نحوه پوشش اخبار بحران داعش در سایت‌های ایرنا، بی.بی.سی فارسی و صدای آمریکا

حمیدرضا یارمحمدی^۱

دکتر حاجی محمد احمدی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۱/۱۹

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۵/۵/۲۳

چکیده

این پژوهش با عنوان مطالعه جهت‌گیری و نحوه پوشش اخبار در سایت‌های ایرنا، بی.بی.سی فارسی و صدای آمریکا در رابطه با بحران داعش به بررسی تطبیقی ساختار و نحوه پوشش اخبار مربوط در ایران در تارنمای‌های ایرنا، بی.بی.سی فارسی و صدای آمریکای فارسی، می‌پردازد. این پژوهش به روش تحلیلی-توصیفی و به شیوه تحلیل محتوا، صورت گرفته و داده‌های آن به شیوه کتابخانه‌ای و مطالعه و بررسی اسناد و مدارک موجود هم‌چنین بررسی و تحلیل محتوای سایت‌های خبرگزاری‌های مورد مطالعه بوده که نوع ساختار و نحوه پوشش اخبار در سه تارنمای ایرنا، بی.بی.سی فارسی و صدای فارسی آمریکا با هم تفاوت دارند. هر سه تارنما عنصر "که" و ارزش خبری "شهرت" را با برجستگی خاصی مورد تاکید قرار داده‌اند که این موضوع، نشان دهنده شخص‌گرا بودن و جهت‌گیری گفتمانی آن-هاست. نهایتاً چنین نتیجه گرفته شد که بیشتر اخبار انتشار یافته در این سه تارنما "غیرتولیدی" است که از این منظر، سهم ایرنا از دو تارنمای دیگر بیشتر است. از نظر موضوعی، موضوع مقاومت گروه داعش و به کار بردن گروه‌های جهادی و سعی در اسلامی جلوه دادن و معرفی فلسفه حکومتی داعش به عنوان فلسفه حکومت اسلامی و عدم اشاره به ماهیت تروریستی این گروه، کانون توجه اصلی سه تارنمای مورد مطالعه بوده است. تاکید تارنمای ایرنا و صدای آمریکا بیشتر بر "سخت‌خبر" و "بی.بی.سی بیشتر به "نرم‌خبر" یا انعکاس رویداد همراه با اطلاعات تکمیلی بوده است. از میان امکانات تعاملی و چندرسانه-ای مورد استفاده در تارنماهای خبری، بیشترین استفاده از "عکس" بوده است. اما برخلاف ایرنا، بی.بی.سی و صدای آمریکا از ایمیل و پیوند با موضوعات و سایت‌های مرتبط نیز استفاده زیادی کرده‌اند.

واژگان کلیدی: اخبار، ایرنا، تارنماهای خبری، ایرنا، بی.بی.سی، صدای آمریکا و تحلیل محتوا.

۱. کارشناس ارشد ارتباطات اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز-ایران.

۲. گروه ارتباطات اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران-ایران (نویسنده مسئول).

مقدمه

در جهان امروز رسانه‌ها نقش بزرگی در مسائل پیشروی مردم و دولت‌ها دارند، در این رویکرد همیشه تاثیرگذاری تبلیغات رسانه‌ای بر تمام شئون زندگی انسان‌ها مورد توجه بوده است، به عبارت دیگر، با یک نگاه گسترده‌تر می‌توان گفت که در سراسر جهان کنونی تمامی طبقات و گروه‌های اجتماعی به نحوی از انحاء، تحت پوشش رسانه‌ای قرار دارند. رسانه امروز ابزاری است که در اختیار بسیاری از جوامع قرار دارد که خود این مساله دلیل اصلی برجسته شدن نقش آفرینی رسانه‌ها در زندگی روزمره انسان‌ها است، از این بابت می‌توان گفت که در بسیاری از مسائل مطرح در جوامع مختلف، رسانه‌ها نقش اول را ایفا می‌کنند که بسیار حائز اهمیت است، حتی می‌توان گفت که موضوعات سیاسی، اخلاقی، اجتماعی، علمی و اقتصادی تحت تاثیر نقشی که رسانه‌ها ایفا می‌کنند، ارزش و اهمیت خود را به دست آورده و در نهایت دگرگون می‌شوند، بنابراین در پرداختن و جا انداختن مفاهیمی چون ترور و تروریسم، نمی‌توان منکر نقش کلیدی رسانه‌ها شد، بنابراین نباید فراموش شود که رسانه قابلیت روشنگری دارد. ایجاد وحشت و ارباب مهم‌ترین پیامد پدیده تروریسم در جامعه است که تنها به کمک قدرت نشر و انتقال رسانه‌ها و نهایتاً با آگاه‌سازی جامعه به مقابله با آن‌ها پرداخت (آرچیتی^۱، ۲۰۱۲). در همین راستا باید خاطرنشان کرد که رویدادی که در سال ۲۰۱۱ در آمریکا اتفاق افتاد، جزء حملات تروریستی نادری بود که تا آن زمان روی داده بود تا این که در سال‌های اخیر با بحران گروه داعش در خاورمیانه رو به رو شدیم، مساله بسیار مهم در این رابطه این است که گروه‌هایی که در این فعالیت‌ها مشارکت دارند، به لحاظ جغرافیایی توسعه یافته‌اند که علت آن استفاده از فن‌آوری‌های مدرن به ویژه شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های گروهی هستند (به نقل از مارکو^۲ و همکاران، ۲۰۱۴). هم‌چنین در تحقیقاتی ساختار پوشش خبری عمومی تروریسم، تماس‌های تلفنی بین‌المللی، تبادل اینترنتی و پوشش اخبار در کشورهای مختلف مورد بررسی قرار گرفته‌اند که تغییرات ساختارهای شبکه را تعیین می‌نماید، در واقع تغییرات هم‌زمان پوشش خبری در کشورهای مختلف جهت تعیین تکامل شبکه‌های اخبار و اطلاعات بررسی شده است، از این رو سازمان‌های تروریستی با استفاده از روش‌های جدید، ارتباطات و اطلاعات به سرعت و در مقیاس بزرگ توسعه یافته‌اند (سچوارز^۳ و همکاران، ۲۰۱۱).

جهان امروز، مملو از پدیده‌های تاثیرگذار بر آرامش و امنیت مادی و معنوی انسان‌ها است. رسانه‌های گروهی به دلیل ماهیت، دامنه تاثیر و شیوه عمل خود و پیامدهایی که بر امنیت روانی انسان‌ها دارند، از جمله این پدیده‌ها به شمار می‌روند که به شدت مورد توجه برخی دولت‌ها و گروه‌های وابسته به آن در فرایند تروریزه کردن افکار عمومی هستند (محمودی، ۱۳۹۰).

1. Archetti
2. Marcu
3. Schwarz

نظام سلطه و گروه‌های تروریستی که نیت شوم خود را در تسلط بر جهان و منابع آن‌ها می‌بینند، ابزارهای فن‌آوری و رسانه‌ای نوین را نیز در همین راستا به خدمت گرفته‌اند، در همین راستا گروهی تروریستی به نام داعش شکل گرفته است. در واقع دولت اسلامی عراق و شام با نام اختصاری داعش که در حال حاضر خود را دولت اسلامی نامیده است، گروهی شورشی فعال است که در عراق و سوریه حضور فعال دارد و بخش‌های بزرگی از شمال سوریه و عراق را در تصرف خود دارد. این گروه به رهبری ابوبکر البغدادی از جهادگرایان سلفی جدا شده از شبکه القاعده تاسیس شده و با دولت‌های عراق و سوریه و دیگر گروه‌های شورشی مخالف دولت سوریه وارد جنگ شده است (عکاشه^۱، ۲۰۱۴).

فعالیت نظامی داعش نخست در سوریه آغاز شد. داعش که از گروه‌های تندرو جدا شده بود موفق شد بخش‌هایی از شمال سوریه را تصرف و تقریباً سراسر استان رقه را تصاحب کند، سپس هم‌زمان با اقدام نظامی در سوریه به عراق حمله کرد و موفق شد رمادی و فلوجه - مرکز استان انبار - را در عراق بگیرد. همچنین در سال ۱۳۹۳ (۲۰۱۴ میلادی) داعش با گسترش اقدام نظامی خویش توانست موصل دومین شهر عراق را تصرف کند و بخش زیادی از خاک عراق از جمله تکریت را نیز به دست آورد. سپس در سوریه نیز پیشروی کرد و منطقه‌هایی که دست دیگر مخالفان نظام سوریه در استان‌های دیرالزور و حسکه بود را به دست آورد. تا تیرماه (ژوئیه) حدود یک سوم خاک سوریه در تصرف داعش بوده است و بخش‌های زیادی از عراق را نیز در دست دارد. بیشتر بخش‌های نفت‌خیز سوریه و بسیاری از نفت‌خیز عراق را داعش در اختیار دارد. البته فعالیت‌های داعش تنها به سوریه و عراق محدود نمی‌شود و فعالیت‌هایی از او در اردن گزارش شده است، همچنین به دولت لبنان اعلان جنگ کرده است (محمدزاده، ۱۳۹۱). داعش که پس از گرفتن موصل بیانیه تشکیل خلافت اسلامی با خلافت ابوبکر بغدادی را صادر کرد و فعالیت‌های حکومتی خود را که از پیش بیشتر در سوریه آغاز شده بود گسترش داد (از جمله این اقدام‌ها چاپ اسکناس با واحد دینار داعش و گذرنامه، درست‌کردن پلیس، صدور نفت، راه‌اندازی شبکه تلویزیون و برگزاری گشت‌های گردشگری است)؛ نام خود را از «دولت اسلامی عراق و شام» به «دولت اسلامی» تغییر داد. دولت اسلامی در مدت کوتاهی به دلیل قانون‌های سخت‌گیرانه و مجازات‌های سنگین شهرت جهانی پیدا کرد (ربانی، ۱۳۷۹). داعش امروزه منطقه وسیعی از سوریه و عراق را در اختیار دارد و هدف آن در قدم اول تصرف تمام عراق و منطقه شامات است. اما شبه جزیره عربی و شمال آفریقا و اندلس تا خراسان بزرگ نیز در نقشه ترسیمی آن‌ها وجود دارد. داعش نخست بار در خلال جنگ داخلی سوریه اعلام موجودیت کرد. آنان با دیگر معارضان مسلح و حتی دیگر گروه‌های تروریستی مانند نصرت درگیر شدند. سپس به عراق نیز وارد شد و فعالیت خود را به آن جا نیز گسترش داد. داعش در سوریه متحمل شکست‌هایی در مقابل جبهه النصره شده است اما در ژوئن ۲۰۱۴ موصل، دومین شهر بزرگ عراق را به تصرف

¹ Akasheh

خود درآورده است. داعش با هدف تشکیل دولت اسلامی عراق و شام علاوه بر موصل، مناطق تکریت، دهلاویه و یثرب را نیز به تصرف خود در آورده‌اند. داعش صریحاً می‌گوید که هدفش تشکیل یک دولت اسلامی است. سازمان مرکزی اطلاعات آمریکا، شمار شبه نظامیان تحت امر گروه دولت اسلامی در عراق و سوریه را بین ۲۰ هزار تا ۳۱ هزار و پانصد تن برآورد کرده است (عبدالمجید، ۱۳۸۹).

در همین راستا و با توجه به بحران داعش برخی از سایت‌های خبری از جمله ایرنا، بی.بی.سی فارسی و صدای آمریکا استراتژی‌های خبری مختلفی را در رابطه با بحران داعش برگزیدند، در واقع با توجه به این که مدت زیادی نیست که گروهک تروریستی داعش وارد عراق شده و عملیات‌های تخریبی خود را در این منطقه شروع کرده است، از همین زمان هم بی.بی.سی فارسی شروع به پوشش اخبار فعالیت‌های داعش در این کشور کرده است.

با نگاهی خلاصه به تعداد کمی از تیترهایی که در طول این مدت بی.بی.سی فارسی برای اخبار داعش طراحی کرده است نکات مهمی از نحوه کار این سایت خبری در رابطه با بحران داعش حاصل می‌شود.

نکته قابل توجه استفاده از کلمه رهبر به جای سرکرده می‌باشد، هم‌چنین به تیترهای زیر برمی‌خوریم:

- رهبر داعش برای اولین بار در انظار عمومی ظاهر شد.
  - ابوبکر البغدادی رهبر دولت اسلامی عراق و شام کیست.
  - رهبر داعش فرمان عفو زندانیان را صادر کرد.
  - صدها نفر از پیکارجویان داعش بریتانیایی‌اند.
  - پالایشگاه بیجی به تصرف پیکار جویان در آمد.
  - تخریب مکان‌های مقدس شیعیان در عراق به دست داعش.
  - داعش غیر سنی‌ها و مخالفانش را می‌کشد.
  - داعش و تجزیه طلبی منطقه‌ای محصول تعارض اسلام و دموکراسی است.
- هم‌چنین سایت خبری صدای آمریکا هم در این راستا و در رابطه با بحران داعش جهت‌گیری شبیه به بی.بی.سی فارسی برگزیده است. برای مثال استفاده از عبارت رزمندگان اسلام به جای تروریست‌ها و گره زدن کلمه ابداعی پیکار جویان با اسلام، قابل تعمق و تفکر می‌باشد، در ادامه تعدادی از تیترهای سایت خبری صدای آمریکا را در رابطه با بحران داعش را ذکر می‌کنیم:
- رزمندگان اسلامی میدان نفتی سوریه را تصرف کردند.
  - پیکار جویان شیعه عراق از سوریه خارج می‌شوند.
  - خلافت اسلامی، زمینه‌ساز اختلاف بین گروه‌های جهاد سنی.

در همین راستا و در رابطه با بحران داعش، سایت خبری ایرنا جهت‌گیری متفاوتی را نسبت به دو سایت خبری دیگر اتخاذ کرده است، در واقع نحوه پوشش اخبار سایت ایرنا متفاوت با سایت‌های بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا بوده است، برای بیشتر روشن شدن این مطلب به برخی از تیتراژی که سایت ایرنا در رابطه با بحران داعش به کار برده است، اشاره می‌کنیم:

- اخبار ضد و نقیض در مورد کشتن شدن یک سرکرده داعش.
- نگرش دینی یک راه برای درک داعش.
- تهدید بیوتروریستی داعش برای امنیت منطقه.
- آیا داعش پدیده‌ای درون جهان عرب است یا ساخته غرب؟
- افزایش آگاهی بهترین راه مبارزه با گروه‌های افراطی مذهبی است.
- چرا بنیادگرایان آثار باستانی را نابود می‌کنند. یا تیتری با عنوان تاریخ کشی افراط‌گرایان (در مقالات مربوط به این تیترا، ایرنا به اقدامات تخریبی در مورد آثار تاریخی توسط داعش و سایر گروه‌های تروریستی اشاره کرده است).

در هر حال، زندگی امروز انسان‌ها به شدت تحت تبلیغات رسانه‌ای قرار دارد و به دلیل نابرابری عرصه رقابت میان رسانه‌ها، جریان اطلاع‌رسانی شفافیت لازم را ندارد. در مورد نقش رسانه‌ها در مقابله با تروریسم به دو شکل می‌توان اظهار نظر کرد: اول این که رسانه‌ها چه نقشی می‌توانند در این قضیه داشته باشند و دوم این که آیا رسانه‌های فعلی در جهان به نقش خود در رویارویی با تروریسم به درستی عمل کرده‌اند یا خیر؟ با توجه به مطالب ذکر شده، جهت‌گیری و نحوه پوشش اخبار در سایت‌های بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا تا حدود زیادی نزدیک بهم بودند و می‌توان بیان کرد که خطمشی خاصی را دنبال کرده، ولی در رابطه با سایت خبری ایرنا می‌توان بیان کرد که نحوه پوشش و جهت‌گیری این سایت متفاوت با سایت‌های خبری بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا بوده است و در واقع نوعی روشنگری و اطلاع‌رسانی واقع‌بینانه در سایت خبری ایرنا مشهود بوده است. هم‌چنین باید خاطر نشان کرد که در این تحقیق به دنبال پاسخ به این پرسش اصلی و اساسی هستیم که آیا در پوشش خبری سایت‌های ایران، بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا درباره موضوع گروه داعش تفاوت معناداری وجود دارد؟

اهداف پژوهش

- شناسایی تفاوت‌های پوشش خبری در سایت‌های ایران، بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا در رابطه با گروه داعش.
- شناخت تفاوت تکنیک‌ها و شیوه‌های حاکم بر سیاست خبری این سایت‌ها
- ارائه راه کار منطقی برای سیاست‌های رسانه‌ای کشور برای حفظ منافع ملی ایران

- شناخت میزان پوشش خبری گروه داعش در این سایت‌ها
- آگاهی از سیاست‌های خبری مورد استفاده در پوشش خبری گروه داعش در سایت‌های مربوطه
- آگاهی از نحوه استفاده از مولفه‌های تصویری گروه داعش در این سایت‌ها

فرضیه‌های تحقیق

- در پوشش خبری گروه داعش در سایت‌های ایرنا، بی.بی.سی فارسی و صدای آمریکا تفاوت معناداری وجود دارد؟
- سیاست‌های خبری این سایت‌ها برای پوشش خبری گروه داعش متفاوت است.
- بازنمایی وقایع رخداد، آرایه‌ها و پیرایه‌های پوشش خبری در این سایت‌ها متفاوت است.
- نحوه برجسته سازی گروه داعش در این سایت‌ها متفاوت است.
- اولویت‌های هر یک از سایت‌ها در پوشش خبری گروه داعش با یک‌دیگر متفاوت است.
- نحوه چینش خبری موضوعات گروه داعش از منظر ملی، ملی جهانی و جهانی در این سایت‌ها متفاوت است.
- ماهیت خبری (رویدادمدار، فرآیندمدار) در این سایت‌ها متفاوت است.
- منابع این سایت‌ها در انعکاس مطالب گروه داعش متفاوت است.
- قالب‌های خبری این سایت‌ها در انعکاس مطالب داعش متفاوت است.

تعریف متغیرها

جهت‌گیری

در راستای تدوین و ارائه اخبار با موضوعات مختلف در سایت‌های خبری و نشریات مختلف، هر گروه و شبکه‌ای منافع و آرمان‌هایی را دنبال می‌کند، که این آرمان‌ها و منافع در واقع جهت‌گیری آن شبکه به یک موضوع خاص هست (مارکو و همکاران، ۲۰۱۴: ۱۶۳).

حجم/اخبار

به تعداد کمی خبرهایی که در رابطه با یک موضوع خبری گردآوری و ارائه می‌شود، حجم اخبار می‌گویند (سیلور و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۶۲۴).

نوع پوشش خبری

سایت‌های مختلف خبری گاه ممکن است دارای شبکه‌های تلویزیونی باشند و گاه ممکن است دارای سایت‌های اینترنتی و گاه دارای امتیاز نشریات باشند، در واقع هر کدام از این‌ها نوع پوشش خبری را تعیین می‌کنند (سیلور و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۶۲۵).

تکنیک‌های خبری

چگونگی و نحوه ابراز اطلاعات و اخبار به مخاطبان و نحوه جمع‌آوری اطلاعات و اخبار، در واقع تکنیک‌های خبری هستند که متخصصان این امر از آن‌ها در کار خبری خود بهره می‌گیرند (مارکو و همکاران، ۲۰۱۴: ۱۶۳).

بار معنایی مطالب

هر خبری به واسطه نحوه ارائه آن و همچنین زمان و مکان ارائه آن معانی را به مخاطب انتقال می‌کند، این امر را بار معنایی مطلب می‌گویند (مارکو و همکاران، ۲۰۱۴: ۱۶۲).

سابقه خبر

زمان و پیشینه اخبار مختلف را می‌توان سابقه یک خبر خاص دانست.

تصاویر خبری

یکی از مهم‌ترین و تاثیرگذارترین ابزارهای انتقال اخبار به مخاطبان که تاثیر به‌سزایی در انتقال مفاهیم دارند، تصاویر خبری هستند (بیریوکف، ۱۳۷۲: ۱۱۶).

سبک ارائه مطلب

متغیر سبک ارائه مطالب به نحوه ارائه، نوع، جهت‌گیری و همچنین توجه به سابقه خبر، استفاده بهینه از تصاویر خبری و به کار بردن تکنیک‌های خبری مرتبط می‌باشد، در واقع مجموعه متغیرهایی که نام برده شد را سبک ارائه مطلب گویند (بیریوکف، ۱۳۷۲: ۷۳).

سخت خبر

سخت خبر به آن دسته از اخباری اطلاق می‌شود که زمان، در آن‌ها نقش حیاتی دارد و به نوعی می‌توان آن‌ها را اسیر زمان دانست، در واقع خبرهای سخت تبلور دو مفهوم اساسی هستند که عبارت است از: جدی بودن و زمان‌مند بودن.

الف) جدی بودن: خبرهای مربوط به مسائل سیاسی، اقتصادی، جرم، جنایت، جنگ، بلایای طبیعی و فجایع موضوعات جدی تلقی می‌شوند. البته خبرهای مربوط به برخی جنبه‌های خاص از قوانین، فعالیت‌های علمی و فن‌آوری نیز در این مقوله می‌گنجد.

ب) زمان‌مند بودن: خبرهایی که به رویدادهای جاری مربوط هستند در این مقوله جای می‌گیرند روند پیشرفت جنگ، نتایج انتخابات، بروز حریق، انتشار بیانیه مهم عمومی، آزاد شدن زندانیان و گزارش‌های اقتصادی از جنبه زمان‌مند بودن خبرهای سخت مورد نظر هستند.

پیشینه تحقیق

محمودی در سال ۱۳۹۳ در پژوهش خود به بررسی خاورمیانه، آمریکا و گروه داعش می‌پردازد و بیان می‌کند که شکل‌گیری بحث‌های هویتی در عراق طی سه مرحله تاریخی بررسی می‌گردد که عبارت است از: اول؛ تاکید بر هویت عربی در سطح (ماورای ملت)، دوم؛ تاکید بر هویت عراقی در سطح (دولت-ملت)؛ و در نهایت تاکید بر هویت‌های مجزای شیعه، سنی یا کرد در سطح (پاره-ملی)^۳ فضای تعارضی که در عراق شکل گرفته است ماهیت مذهبی و هویتی داشته و ریشه آن به گذشته باز می‌گردد. عربستان و قطر، به رادیکالیزه و ایدئولوژیزه کردن فضای موجود پرداخته و انگیزه لازم را برای نیروهای تندرو فراهم می‌کنند. ایدئولوژی متعصبانه داعش در چارچوب اجتماع‌گرایانه^۴ نیز ریشه در اندیشه‌های سلفی دارد که در دوران کنونی، توسط ریاض در نقطه مقابل شیعیان منطقه و ج.ا. ایران رادیکالیزه شده است. البته ایجاد و حمایت از وهابیت در آغاز ربطی به ایران نداشته است بلکه رقابت بریتانیا و امپراتوری عثمانی در قرن ۱۸ باعث تکوین چنین جریان‌های فکری در منطقه با هدف مقابله با مشرب نیمه صوفی‌گری عثمانی‌ها گردید. تجربه انقلاب اسلامی ایران، حکومت طالبان (به عنوان آنتی‌تز تجربه انقلاب اسلامی ایران)، تجربه القاعده، تجربه اخوان المسلمین و تجربه داعش عرصه‌های ورود اسلام به قدرت سیاسی بوده است. تنها راهی که جوامع اسلامی می‌توانند در جهت مقابله با رادیکالیزه شدن دین از آن بهره ببرند، نقد دین توسط مصلحین و روشنفکران مسلمان است. با نقد دین است که دیگر داعش نمی‌تواند برای توجیه بریدن سر و سایر اقدامات خود از توجیه دین استفاده نماید (محمودی، ۱۳۹۳). حیدری در سال ۱۳۹۳ در پژوهشی با عنوان حباب داعش ساخته صهیونیست، به بررسی بحران داعش پرداخت، او در این تحقیق اعلام کرد که دولت داعش که بر روی زمین وجود ندارد، از اعماق راهروهای سه سازمان بین-المللی، سازمان سیا از آمریکا، MI6 انگلیس و موساد به وجود آمد است. داعش در خدمت پروژه اسلام

1. Trans-Nation

2. Nation-State

3. Sub Nation

4. Communitarian

ستیزی و اسلام‌هراسی، سردمداران غربی و صهیونیسم جهانی بسر می‌برند. بدیهی است که بیشترین سود را از تحرکات تروریست‌های تکفیری که به شدت چهره اسلام ناب محمدی را مخدوش کرده‌اند، سردمداران غربی و صهیونیسم جهانی می‌باشند، که مدت‌ها است پروژه اسلام‌هراسی را در پیش گرفته‌اند و بهترین کسانی که به این پروژه کمک می‌کنند، تروریست‌های تکفیری هستند که نشانه‌های آموزش آن‌ها از سوی دستگاه‌های اطلاعاتی غرب و متحدانشان به وضوح نمایان است (حیدری، ۱۳۹۳). محمدزاده در پژوهشی در سال ۱۳۹۲، با عنوان تروریسم و جهاد از منظر فقه اسلامی با رویکرد تفکیک گروه‌های جهادی و تروریستی، به بحران تروریسم اسلامی در جهان پرداختند. آن‌ها اعلام کردند، که بیداری ملت‌ها باعث به خطر افتادن منافع دول سلطه‌گر در این کشورها گردیده و استکبار جهانی را بر آن داشته تا به انحاء مختلف از جمله ایجاد انحراف در مسیر و هدف مبارزات رهایی بخش و شبیه‌سازی گروه‌های تروریستی در برابر جنبش‌های آزادی بخش، این حرکت‌ها را مهار نماید. استکبار جهانی از طریق سلطه رسانه‌ای معیارها و مرزبندی دقیق جدایی دو پدیده تروریسم و جهاد را قلب نموده و اجازه نمی‌دهد حقایق موضوع آن‌گونه که هست ارائه گردد. لذا اکثریت افکار عمومی جهان مبارزه گروه‌های آزادیخواه و جهادی را تروریستی و مقابله با آن‌ها را مشروع می‌دانند، هم‌چنین اقدامات تروریستی را تلاش برای آزادی و مبارزه با تروریسم خلاف مردم‌سالاری تلقی می‌کنند، بنابراین جداسازی گروه‌های جهادی که مبارزات آن‌ها برآیند اراده ملت‌هایشان است از گروه‌های تروریستی که مشروعیت ندارند ضروری است. ما در این تحقیق توصیفی به روش کتابخانه‌ای تلاش خواهیم کرد مرز میان جهاد و تروریسم را از منظر فقهی تبیین نماییم (محمدزاده، ۱۳۹۲). افخمی و همکاران در سال ۱۳۸۷ در پژوهشی با عنوان مطالعه تطبیقی ساختار و نحوه پوشش اخبار ایران در تارنماهای ملی و بین‌المللی تحلیل محتوای مطالب سیاسی تارنماهای خبری ایران، بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا، به بررسی جهت‌گیری و نحوه پوشش اخبار در سایت‌های ایران و بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا در رابطه با بحران داعش، پرداخته‌اند. آن‌ها در این پژوهش به مطالعه تطبیقی ساختار و نحوه پوشش اخبار مربوط به ایران در تارنماهای ایران، بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا، داده‌های این مطالعه به روش تحلیل محتوا جمع‌آوری و تحلیل شده است. این پژوهش با هدف مقایسه ساختار و نحوه پوشش خبری تارنماها و وبسایتی ایران به عنوان خبرگزاری رسمی ایران با تارنماهای دو شبکه رادیو، تلویزیونی برون مرزی فارسی، بی. بی. سی و صدای آمریکا با تاکید بر اخبار و رویدادهای سیاسی مربوط به ایران، انجام شده است. جامعه آماری این مطالعه، مطالب خبری مرتبط با ایران در حوزه سیاست و امور خارجی است که در سه ماه تارنمای مورد مطالعه، طی دو هفته آماری و در یک دوره شش ماهه، سه ماه آخر سال ۱۳۸۶ و سه ماه نخست ۱۳۸۷ ارائه شده است. حجم نمونه این تحقیق نیز شامل ۵۷۱ خبر است که به روش نمونه‌گیری سیستماتیک احتمالی طی دو هفته آماری (از هر دو هفته یک روز) انتخاب شده است واحد تحلیل نیز در این تحقیق، خبر تعریف شده است. یافته‌های تحقیق در دو سطح توصیفی و تبیینی ارائه شده است، که نوع ساختار و نحوه

پوشش اخبار در سه تارنمای ایرنا، بی.بی.سی فارسی و صدای آمریکا با هم تفاوت دارند. هر سه تارنما عنصر " که " و ارزش خبری "شهرت" را با برجستگی خاصی مورد تاکید قرار داده‌اند که این موضوع، نشان دهنده شخص‌گرا بودن و جهت‌گیری گفتمانی آن‌هاست. همچنین بیشتر اخبار انتشار یافته در این سه تارنما "غیرتولیدی" است که از این منظر، سهم ایرنا از دو تارنمای دیگر بیشتر است. از نظر موضوعی، موضوع هسته‌ای ایران، کانون توجه اصلی سه تارنمای مورد مطالعه بوده است. تاکید تارنمای ایرنا، صدای آمریکا و بی.بی.سی بیشتر به "خبر سخت" یا انعکاس "خبر نرم" رویداد همراه با اطلاعات تکمیلی بوده است. از میان امکانات تعاملی و چند رسانه‌ای مورد استفاده در تارنماهای خبری، بیشترین استفاده از عکس بوده است. اما برخلاف ایرنا، بی.بی.سی و صدای آمریکا از ایمیل و پیوند با موضوعات و سایت‌های مرتبط نیز استفاده زیادی کرده‌اند (افخمی و همکاران، ۱۳۸۷). کریمی علویچه و همکاران در سال ۱۳۹۳ در پژوهشی تاثیر کیفیت طراحی وبسایت‌های خبری بر وفاداری و تبلیغات توصیه‌ای الکترونیکی، به بررسی جهت‌گیری و نحوه اخبار و تاثیر آن‌ها بر مخاطبان‌شان پرداخته‌اند. آن‌ها در این تحقیق اعلام داشتند که کیفیت طراحی وبسایت‌های خبری نقش مهمی را در مدت زمان ماندگاری و افزایش انگیزه بازدید کنندگان در جهت وفاداری و تبلیغات توصیه‌ای الکترونیکی توسط آن‌ها ایفا می‌کند، از این رو این وبسایت‌ها تلاش می‌کنند، با بهبود کیفیت طراحی خود، از این مزیت رقابتی برخوردار شوند. هدف پژوهش، بررسی تاثیر کیفیت طراحی وبسایت‌های خبری بر وفاداری و تبلیغات توصیه‌ای الکترونیکی از نظر بازدید کنندگان است. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها، توصیفی - پیمایشی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش، دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی است که حداقل سابقه یک بار بازدید از وبسایت‌های خبری را داشته‌اند، از این جامعه آماری، نمونه‌ای ۳۷۴ تایی به صورت طبقه‌ای متناسب انتخاب گردید و داده‌ها از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد و در نهایت با استفاده از مدل معادلات ساختاری (SEM) و نرم‌افزارهای LISREL و SPSS فرضیات مورد پژوهش قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد، کیفیت طراحی وبسایت بر لذت بردن از وبسایت و کیفیت درک شده اطلاعات اثر مستقیم و معنادار و بر رضایت، اعتماد، وفاداری و تبلیغات توصیه‌ای الکترونیکی اثر غیرمستقیم و معناداری دارد (کریمی علویچه، ۱۳۹۳).

پوهل^۱ در سال ۲۰۱۵ در پژوهشی با عنوان رسانه‌ها و انتخاب تروریستی، به بررسی و مطالعه، نحوه پوشش اخبار در سایت‌های خبری پرداخته است، او در این تحقیق یک تحلیل اقتصادی، در زمینه انتخاب تروریستی ارائه کرده است، که در آن پوشش رسانه‌ها، نتیجه نهایی مطلوب است. همچنین در این تحقیق بیان می‌کند که گروه‌های تروریستی با دو پارامتر مرتبط شناسایی می‌گردند: ریسک (واریانس بازده) و پاداش (میانگین بازده). همچنین ساختار پوشش رسانه‌ای در ارتباط با حملات مختلف توسط تمامی گروه‌ها انجام

^۱ Powell

شده، یک بازده تقریباً بهینه مورد انتظار را در سطح انتخابی ریسک گروه ایجاد می‌کند. هم‌چنین تحلیل ارائه شده در این تحقیق، تصویری واضح‌تر از فرایند تصمیم‌گیری گروه‌های تروریستی را ارائه کرده است، که آن گروه‌ها در صدد پیشینه ساختن پوشش رسانه‌ای برای عملیات‌های خود هستند (پوهل، ۲۰۱۵).

زهر کامپ^۱ در سال ۲۰۱۴ در پژوهشی با عنوان رسانه‌های خبری و تروریسم، به بررسی نحوه پوشش اخبار در سایت‌های خبری در رابطه با تروریسم توجه داشته‌اند، او در انتها اعلام داشتند که این تحقیق در مورد دو جنبه مهم برای شناخت رابطه بین رسانه‌های خبری غربی و تروریسم است: تغییر نمود تروریست‌ها و حملات تروریستی در رسانه و همراه آن، تغییر تعریف تروریسم، با توجه به تکامل اقدامات رسانه‌های خبری در زمانه تروریسم، من معتقدم که پیشرفت تکنولوژی‌های ارتباطات و ظهور اکولوژی رسانه‌های بین‌الملل از دهه ۱۹۹۰ باعث شده که تروریسم در چشم‌اندازهای رسانه‌های ملی و بین‌الملل مشهودتر شود. یک نتیجه این است که، هر چه که رسانه‌های خبری مستقیم‌تر در مورد تروریسم صحبت می‌کنند، استفاده از اصطلاحات "تروریسم" و "تروریست" در گفتمان‌های اجتماعی، سیاسی و روشنفکرانه بحث‌برانگیزتر می‌شود. این مقاله تکامل اقدامات روزنامه‌نگاری و عواقب آن‌ها بر گزارش‌دهی رسانه از تروریسم در چندین زمینه ملی، اغلب انگلیس، ایالات متحده و اسرائیل را بررسی می‌کند (زهر کامپ، ۲۰۱۴). ظفر و همکاران در سال ۲۰۱۳ در پژوهشی با عنوان پوشش روابط پاکستان، آمریکا در مورد موضوع مقابله با تروریسم توسط مجله‌های خبری پیشروی آمریکا، به بررسی نحوه پوشش اخبار در سایت‌های خبری در رابطه با تروریسم توجه داشته‌اند. آن‌ها در انتها این تحقیق اعلام داشته‌اند که این مطالعه به منظور بررسی پوشش روابط پاکستان، آمریکا در مورد موضوع مقابله با تروریسم توسط مجله‌های خبری پیشرو یعنی نیوزویک و تایم انجام می‌شود، در اصل این پژوهش سعی در ارائه چشم‌انداز پوشش پاکستان و آمریکا که در مطبوعات آمریکا ترسیم می‌شود، دارد. این مطالعه مجله‌های "نیوزویک" و "تایم" را مورد تجزیه و تحلیل محتوی قرار می‌دهد. برای این مطالعه محتوی هر دو مجله به طور جداگانه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. انتخاب این مجله‌ها با این منظر انجام شد که این مجله‌ها در جهان تیتراژ وسیعی دارند. در این مطالعه، ۹۳ مقاله از هر دو مجله بررسی شدند. هر دو مجله نتایج متفاوتی داشتند، هم‌چنین این نتایج به طور متفاوتی جمع‌آوری شدند، این نتایج پوشش به نفع آمریکا در مجله‌های خبری آمریکا در مورد موضوعات مقابله با تروریسم را نشان می‌دهد (ظفر و همکاران، ۲۰۱۳).

الدور^۲ و همکاران در سال ۲۰۱۰ در پژوهشی با عنوان سرمایه‌گذاری کوچک، سود بالا، تروریسم، اقتصاد و رسانه، به بررسی رابطه‌گروه‌های تروریستی و اقتصاد پرداختند. آن‌ها در مطالعه حاضر نقش رسانه را در تأثیرگذاری تروریسم بر اقتصاد بررسی می‌کند. یک مجموعه داده منحصر به فرد از مقالات روزنامه‌ها که حملات تروریستی را در سال ۲۰۰۲ گزارش داده بودند، برای ارزیابی اثر این حملات بر بازار بورس

¹ Zohar Computer

² Eldor

تل‌آویو مورد استفاده قرار گرفت. تحلیلی اقتصادمحور برای درک چگونگی پوشش خبری این حملات انجام و نشان داده شد که پوشش رسانه‌ای کانالی بااهمیت است که تروریسم از طریق آن به اقتصاد آسیب می‌زند. همچنین یافته‌ها نشان داد که آسیب‌های اقتصادی ناشی از حملات تروریستی متناسب با میزان پوشش خبری افزایش می‌یابد، در عین حال نتایج نشان‌دهنده کاهش اثر پوشش رسانه در طول زمان بود (الدور و همکاران، ۲۰۱۰).

هنسن^۱ و همکاران در سال ۲۰۰۹، در پژوهشی با عنوان سنجش تروریسم رسانه‌محور، به بررسی رابطه تروریسم و رسانه پرداختند. آن‌ها اعلام کردند که تروریسم رسانه‌محور با وجود سابقه طولانی‌اش، مورد سنجش یا مفهوم‌سازی واقع نشده است. برای بررسی مطالعات تجربی تروریسم رسانه‌محور، مقیاسی قابل کاربرد برای اقدامات و گروه‌های تروریستی شکل گرفت و برای مقایسه فعالیت‌های تروریستی ۲۰ گروه و ۲۰۰ فعالیت تروریستی استفاده شد. جهت‌گیری رسانه شامل پنج عامل بود و به طور موفقیت‌آمیزی گروه‌ها و رویدادهایی را که دارای جنبه بالای فعالیت رسانه‌ای بودند از دیگر رخداد‌های تروریستی تفکیک کرد. مهم‌ترین عامل از جنبه سطح جهت‌گیری و اهمیت رسانه‌ای، اساس و بنیان عملیات گروه‌ها بود. گروه‌های تروریستی که در درگیری‌های منطقه‌ای فعال بودند، از نظر جهت‌گیری رسانه‌ای ضعیف‌تر بودند، علی‌رغم اهمیت خبری حوادثی هم‌چون تعداد کشته‌شدگان و زخمی‌ها، گروه تروریستی با بالاترین میزان کشته و میانگین زخمی، از نظر اهمیت و جهت‌گیری رسانه‌ای رتبه نهم را دارا بود (هنسن و همکاران، ۲۰۰۹).

روش تحقیق

روش تحقیقی، تحلیل محتوا است برای دریافت نتایج معتبر و قابل تکرار از داده‌های استخراج شده از متن. تحلیل محتوا نوعی بررسی اسناد و مدارک می‌باشد که ممکن است شخص پژوهشگر یا افراد دیگر به جمع‌آوری آن پرداخته باشند. ولی تحلیل و واری آن توسط شخص محقق انجام می‌گیرد که کلمات، عبارات، اسامی، بندها، تصاویر، موضوع‌ها یا هر جلوه و ویژه‌ای که مورد نظر پژوهشگر است در برگیرنده است می‌گردد، با وجود تنوع اسناد و مدارک، از روش علمی برای تحلیل آن استفاده می‌شود.

روش گردآوری اطلاعات

مراجعه به اسناد و مدارک موجود در خصوص رویکرد شبکه‌های ایرنا، صدای آمریکا و بی.بی.سی.

^۱. Hansen

جامعه آماری تحقیق

جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق، سایت‌های خبری ایران، بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا در رابطه با بحران داعش می‌باشد. نمونه آماری در تحقیق حاضر، اخبار منتشر شده در سه ماه اول (۲۰ فروردین تا ۲۰ خرداد) سال ۱۳۹۴ از سایت‌های خبری ایران، بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا در زمینه بحران داعش می‌باشد.

ابزار تجزیه و تحلیل اطلاعات

روش آماری در این تحقیق از طریق تحلیل محتوا به وسیله تحلیل پرسشنامه معکوس است. ابزار تجزیه و تحلیل اطلاعات نرم‌افزار SPSS است که با تحلیل جداول یک بعدی و دو بعدی تبیین شد.

اعتبار و پایایی ابزار تحقیق

در این پژوهش از روش آلفای کرونباخ که از مهم‌ترین و رایج‌ترین روش‌ها می‌باشد، استفاده شده است. ابزاری که آلفای کرونباخ آن بالاتر از سطح مقدار مینیمم که توسط نانلی (۱۹۸۷) پیشنهاد شد یعنی ۷٪ باشد از پایایی مناسبی برخوردار است، این برآورد با توجه به این که بالاتر از حداقل مقدار ۷٪ می‌باشد بیان‌گر این است که پرسشنامه مورد استفاده از پایایی بالایی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

رشد گروه‌های تروریستی در سال‌های گذشته در منطقه خاورمیانه نشان‌دهنده فصل جدیدی از مسائل امنیتی در منطقه است. گسترش سریع گروه تروریستی داعش در عراق و سوریه بیانگر این نکته است که حرکت تروریستی دیگر در قالب سنتی و درون کشوری صورت نمی‌پذیرد بلکه فرآیند جهانی شدن و سیستم ارتباطی جدید ابزارهای نوینی هستند که امکان سازماندهی و اقدام فرامرزی را فراهم آورده‌اند. از این رو بررسی شکل‌گیری داعش در منطقه خاورمیانه در کانون جهانی شدن حائز اهمیت است. با توجه به آن چه در پژوهش حاضر بیان شد، داعش از جمله گروه‌های تروریستی است که با بهره‌گیری از فرآیند جهانی شدن توانسته است در منطقه خاورمیانه گسترش پیدا کند. آن چه که در این حوزه دارای اهمیت است تحول مسائل امنیتی منطقه خاورمیانه و چرخش آن تهدیدات سنتی به تهدیدات نوین است که حتی مطالعات امنیتی را نیز تحت تاثیر قرار داده است. فرآیند جهانی شدن زمینه‌های ذهنی و عینی این گروه را به وجود آورد، به گونه‌ای که شکل‌گیری هویت اجتماعی بنیادگرا به عنوان پاسخی در برابر کثرت هویتی در فرآیند جهانی شدن یا همگونی فرهنگ جهانی تلقی می‌گردد. آن چه که داعش را امروزه با اهمیت جلوه می‌دهد اقدام این گروه و بهره‌گیری از این ابزار جهت انجام تبلیغات، عملیات‌های روانی و نظامی است، در نگاه به ساختار تشکیلاتی داعش شاهد هنوز عناصر جهانی شدن هستیم که در هیأت رسانه، هیأت شرعی و مجلس شورای

آن مشهود است. لذا، در بررسی داعش به عنوان یک سازمان در حال گسترش که خود محصول رشد جهانی شدن است و از ابزارهای آن در پیشبرد اهداف بهره می‌برد، می‌تواند از این جهت جهانی شدن آستان تحولات نوینی باشد که در دنیا در حال رخ دادن است و خاورمیانه به عنوان منطقه‌ای که دارای ظرفیت نزاع و کثرت مذهبی - قومی تحت تاثیر این فرایند به سمت بحران سوق داده می‌شود، می‌تواند دارای اهمیت بسزایی باشد. به عبارت بهتر، جهانی شدن در خاورمیانه افزایش بنیادگرایی و ایجاد گسل‌های مذهبی را به همراه دارد که بیش از پیش بر بحرانی بودن این منطقه افزوده است.

در این میان کارکرد خبری مطبوعات به‌ویژه سایت‌های خبری، با دارا بودن تصاویر و امکانات رسانه - ای و چندرسانه‌ای در جامعه کنونی، نسبت به رسانه‌های دیگر اهمیت غیرقابل انکاری یافته‌اند. شرایط خاص ملی، منطقه‌ای و جهانی و پیچیدگی اوضاع سیاسی بر اهمیت این کارکرد نیز افزوده است. روزنامه - ها به دلیل وابستگی‌های ایدئولوژیک و حزبی خود از زوایای فکری مختلفی به تحولات جامعه می‌نگرند و در انعکاس و برجسته‌سازی این تحولات و رویدادها به شیوه‌های مختلف عمل می‌کنند. برخی دیدگاه - های انتقادی، فعالیت خبری رسانه‌ها را بخشی از فعالیت‌های ایدئولوژیک احزاب تلقی کرده و خبر را محصول مصنوع ایدئولوژی می‌دانند و برخی دیگر نیز انعکاس رویدادها در رسانه‌های خبری را فرایند بازسازی رویدادها تلقی کرده و تولید و انتشار اخبار را تحت عنوان «بازنمایی» یا بازنمود و به معنای ارائه رویدادها از نگاه خاص و در واقع بازسازی رویدادها قلمداد می‌کنند.

رسانه‌های جمعی به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر افکار عمومی، عموماً در مسائل سیاست خارجی به عنوان ابزاری در دست صاحبان قدرت عمل می‌کنند. تقویت پایگاه‌های ارتباطی و رسانه‌ای در زمره اهداف دولت‌ها به دلیل تاثیرگذاری هرچه بیشتر و نیز تحت کنترل گرفتن اذهان عمومی در سطح کشوری، منطقه‌ای و یا جهانی مورد توجه قرار می‌گیرد. لذا، مهندسی و چینی خبری مرتبط با داعش در رسانه‌های مختلف خبری در سراسر دنیا به نسبت مواضع سیاسی گوناگون متنوع و متفاوت است، در همین راستا، بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکای فارسی به نحوی هدایت شد تا افکار عمومی منطقه و جهان، در کنار افزایش رعب و وحشت از چشم‌انداز رفتاری داعش، غرب را نگران ابعاد مختلف این مسئله نشان دهد. اخبار این‌گونه القاء می‌کردند، آمریکا و غرب از یک سو نگران دوستان خود در منطقه است و از سوی دیگر، تصور بازگشت عناصر داعش به کشورهای غربی، هولناک و رخدادی بر علیه امنیت ملی آمریکا و کشورهای غربی است. در فاز اول سناریوی داعش که با موفقیت پشت سر گذاشته شد، داعش تصویری غیرقابل تحمل و وحشتناک از خود در عراق و سوریه نشان داد. در فاز دوم، آمریکا همانند فیلم - های هالیوودی به صحنه می‌آید و نجات و آرامش مردم را وظیفه خود عنوان می‌کند و این دروغ باید آن‌چنان باورپذیر باشد که گام‌ها و فازهای بعدی را میسر و تسهیل نماید. آمریکا از همان روزهای اول از این که منافع غرب در خطر نیست، گاهی به رفتار دوگانه هم تن می‌داد، شاید دلیل این امر آن باشد که،

جامعه غربی در کنار کلکسیون مشکلات خود، حاضر نیست یک تهدید جدید را هم ببیند، لذا باید فرآیند ورود آمریکا و غرب به مبارزه با داعش، تولید نگرانی جدید هم نکند. در مقابل نیز، رسانه‌ای خبری هم-چون ایرنا وابسته به صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، سعی در نشان دادن و انعکاس مردم مسلمان و ستم‌دیده عراق و سوریه بوده است، از جمله این که دایره این تجاوزات و تعدیات داعش به مراکز چونی نور غزه گسترش داشته و این امر موجب ظلم مضاعفی به مردم بی دفاع فلسطین گردیده است، داشته است. استکبار جهانی برای اولین بار بر عقل مردم تسلط می‌کنند از طریق کنترل رسانه‌ها برای شستشوی مغزی افکار عمومی بدون این که احساس کنند رسانه‌های آمریکایی و صهیونیستی در مورد داعش صحبت می‌کنند و از کلمه "دولت" بسیار زیاد استفاده می‌کنند و مفهوم این دولت داعش که بر روی زمین موجود نیست عمداً صحبت می‌شود تا آن قدر این کلمه دولت تکرار شود تا بر ذهن مردم عرب نقش ببندد که دولت داعشی که دارای ارتش قوی است، وجود دارد. در حالی که این گروه تروریستی مجموعه‌ای مزدور که از سراسر دنیا جمع شده‌اند که زبان، خون و عادات و رسوم مشترک ندارند. آمریکا در اوایل دهه پنجاه شروع به استفاده از روش‌های غیرمعارف برای کنترل افکار مخالفان خود که بازداشت شده‌اند طوری تاثیر می‌گذارند که در خدمت سیاست آمریکا قرار بگیرند، برنامه MK-ULTRA که توسط سازمان سیا آمریکا برای برداشتن شخصیت حقیقی آزمایش‌هایی بر بازداشت شده‌ها انجام می‌دهند و این آزمایش‌ها که از طریق برنامه الکترونیکی صورت می‌گیرد که شخصیت افراد تبدیل به افرادی خشن و وحشی در می‌آیند و عملکرد گروه داعش که بدون رحم و هر گونه احساسات انسانی قتل عام راه می‌اندازند، بر این مطلب تاکید می‌کند. اگر گذشته شخصی گروه داعش را تحقیق و بررسی کنیم، در می‌یابیم که بسیاری از آن‌ها در زندان و بازداشت‌های آمریکا زندان ابوغریب و یا در یک مرکز بازداشت در گوانتانامو بوده‌اند، جایی که آن‌ها را با آخرین روش‌های برنامه‌ریزی شده که در خدمت صهیونیست قرار بگیرند آشنا می‌شده‌اند. ستاد و ائتلاف مبارزه با داعش به رهبری آمریکا به شکل تدریجی شکل می‌گیرد که در واقع همان حامیان و دوستان تروریسم داعشی است. البته در عمل هم، سناریوی مبارزه با داعش، همان حمایت از داعش است و به نحوی با آن مبارزه می‌شود که بدان گسترش داده و برای آن مزیت و امتیاز تولید می‌کند. در سناریوی مبارزه با داعش، نمی‌توانند این پدیده را کوچک و ضعیف معرفی کنند، چرا که قصد و نیت واقعی و برنامه‌ریزی شده آمریکا و غرب و ارتجاع، بهره‌برداری بلند مدت از این پدیده تروریستی و وحشی است، در نتیجه باید، این مبارزه را سخت، پیچیده، گسترده و زمان‌بر و طولانی معرفی کنند و برای یک دوره زمانی قابل توجه، خیز بردارند. در سناریوی اخیر که آمریکا خودش مدیریت کامل را بر عهده گرفته و مانند چند سال گذشته، افسار سیاست منطقه‌اش را به قطر، عربستان و ترکیه نداده است، مقامات نظامی از برنامه‌های مختلف سخن می‌گویند. از یک طرف خود را در مبارزه ریشه‌ای با داعش و از سوی دیگر، بر اصل مبارزه با بشار اسد تکیه می‌کنند و لذا در پیوند بین این دو، نابودی داعش را در گرو ساقط کردن بشار اسد در سوریه می‌دانند. البته تفاوت نگاه آمریکا با دیگر دوستان آمریکا در منطقه، این است

که آن‌ها خیلی زود می‌خواهند به نتیجه برسند ولی آمریکا، با گام‌های آهسته برای اسقاط نظام سوریه هدف‌گذاری کرده است.

شبکه‌ای مانند صدای آمریکای فارسی و سایر رسانه‌های مرتبط با آن، عمدتاً تحت نفوذ و مالکیت بنگاه‌های اقتصادی بزرگ بوده و منعکس‌کننده اخبار و تفسیرهای طبقه حاکم جامعه می‌باشند که گاه با دنیای واقعی فاصله بسیاری دارد. در اغلب رسانه‌های غربی تلاش معناداری برای جهت‌دهی هدف‌مند اخبار صورت می‌گیرد. در واقع این رسانه‌ها می‌کوشند با استفاده از ابزارها و تکنیک‌های قضاوت و پرهیز از بیان واقعیات مغایر با اهداف خاص خود، افکار عمومی را به گونه‌ای شکل دهند که تاثیر مورد نظر را بر ذهن مخاطب به جای گذارد. اولویت آن‌چه غالباً به عنوان اخبار در رسانه‌های امروز غرب می‌بینیم یا می‌شنویم عمدتاً هدف‌مند بوده و علل و پیامدهای یک واقعه را بر اساس دیدگاهی ویژه و منحصر به فرد بررسی می‌کنند. به ندرت به اخباری برمی‌خوریم که دقیق و مستند ارائه شده و مبتنی بر آمار و ارقام موثق باشد. ناگوارتر، آن که با گذشت سال‌ها از تبلیغات رسانه‌ای غرب و پیشرفت روزافزون فن‌آوری‌های اطلاعاتی در چند دهه اخیر قوه قضاوت و تحلیل مخاطبان جهانی این رسانه‌ها رو به کاستی است. چنان‌چه در مورد مذاکرات هسته‌ای غربی‌ها سعی داشتند قبل و بعد از مذاکرات با استفاده از تبلیغات رسانه‌ای در چارچوب دیپلماسی عمومی بهره‌برداری خاص خود را داشته باشند. به طور کلی این رسانه‌ها روی افکار عمومی داخلی و خارجی به ویژه مردم ایران متمرکز شده و همچنین برای مذاکره‌کنندگان که می‌بایست در برابر این اخبار دروغین واکنش نشان داده و آن‌ها تکذیب می‌کردند، فضای سنگینی ایجاد شده بود و این فضا هم‌چنان از سوی غرب پابرجاست. لازم به ذکر است تلاش رسانه‌های غربی ایجاد تردید در دل مردم ایران بوده و از طرفی با تبلیغات دروغین خود سعی می‌کنند در افکار عمومی غرب، ایران را کشوری معرفی کنند که به دنبال تسلیحات هسته‌ای است. البته با مواضع خوبی که مذاکره‌کنندگان در دو سال اخیر داشتند، این وجه تبلیغات آن‌ها کاملاً خنثی شده است. هم‌چنین، در خصوص رسانه بی.بی.سی فارسی نیز باید به این نکته اشاره نمود که: بی‌طرف‌نمایی از جمله تکنیک‌های رایج رسانه‌های انگلیسی در جذب مخاطب کنجکاو ایرانی است. این شگرد در لابه‌لای گزارش‌ها، اخبار و برنامه‌های بی.بی.سی فارسی به وفور مشاهده می‌شود. لکن اصل و تکیه تحقق و تاثیرگذاری این روش مبتنی بر چیدمان و مهندسی پیام است. به طور مثال شما در یک برنامه به ظاهر تعاملی نوبت شما می‌بی.بی.سی می‌بینید که خیلی بارز، در یک موضوعی نظرات موافق و مخالف مطرح می‌شود. لکن آنالیز دقیق چندین نمونه از این برنامه نشان داده که از زمان طرح موضوع و دریافت نظرات، گزینش و انتخاب دیدگاه‌های طرح شده، بیان نظرات به صورت تلفنی، تصویری، ایمیل‌ها و ... همگی بر اساس یک مدل چیدمان نظر شکل گرفته و از ترتیب بیان این نظرات و تفاوت در تاثیرگذاری نظرات مطرح شده تلفنی، ایمیلی، وب‌کم، وبلاگ و ... همگی محاسبه شده و هدف‌مند صورت می‌گیرد، تا نهایتاً گزاره مطلوب

شبکه در پوشش بی طرف نمایی شبکه در طرح نظرات موافق و مخالف به مخاطب منتقل شود. اصولاً این شبکه با استفاده از چنین تکنیک‌هایی که نشانگر بی‌طرفی رسانه است، گاردها و محافظه‌هایی طبیعی هر مخاطبی را بسته به سطح سواد رسانه‌ایش کنار می‌زند و گزاره هدف خود را با مقاومت کمتری به مخاطبانش القا می‌کند، بدین ترتیب نوعی القای غیرمستقیم پیام نیز حادث می‌شود.

همان‌گونه که پیشتر گفته شد این پژوهش به بررسی تطبیقی ساختار و نحوه پوشش اخبار مربوط در ایران در تارنمای‌های ایران، بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکای فارسی، پرداخته است. طبق این بررسی‌ها، نوع ساختار و نحوه پوشش اخبار در این سه تارنمای خبری با هم تفاوت دارند، تحلیل ما در این پژوهش تحلیلی سیاسی بوده است. همچنین پوهل در سال ۲۰۱۵ در پژوهش دیگری با عنوان رسانه‌ها و انتخاب تروریستی، به بررسی و مطالعه، نحوه پوشش اخبار در سایت‌های خبری پرداخته است. او در این تحقیق یک تحلیل اقتصادی در زمینه انتخاب تروریستی ارائه کرده است که در آن پوشش رسانه‌ها، نتیجه نهایی مطلوب است. تحلیل ارائه شده، تصویری واضح‌تر از فرایند تصمیم‌گیری گروه‌های تروریستی را ارائه کرده است، که آن گروه‌ها در صدد پیشینه ساختن پوشش رسانه‌ای برای عملیات‌های خود هستند. در پژوهش دیگری که توسط افخمی و همکاران در سال ۱۳۸۷ با عنوان مطالعه تطبیقی ساختار و نحوه پوشش اخبار ایران در تارنماهای ملی و بین‌المللی تحلیل محتوای مطالب سیاسی تارنماهای خبری ایران، بی. بی. سی فارسی و صدای فارسی آمریکا صورت گرفته است، در این پژوهش هدف تأکید بر اخبار و رویدادهای سیاسی مربوط به ایران، انجام شده است. تأکید تارنمای ایران، صدای آمریکا و بی. بی. سی بیشتر به "خبرسخت" یا انعکاس "خبرنرم" رویداد همراه با اطلاعات تکمیلی بوده است. از میان امکانات تعاملی و چندرسانه‌ای مورد استفاده در تارنماهای خبری، بیشترین استفاده از عکس بوده است. اما برخلاف ایران، بی. بی. سی و صدای آمریکا از ایمیل و پیوند با موضوعات و سایت‌های مرتبط نیز استفاده زیادی کرده‌اند. می‌توان گفت که نتایج این پژوهش با نتایج به دست آمده مشابه با پژوهش مورد بررسی ما در واقع با خطمشی نزدیک به هم می‌باشد. اما در پژوهش دیگری که توسط محمودی در سال ۱۳۹۳ با عنوان بررسی خاورمیانه، آمریکا و گروه داعش صورت گرفته، بیشتر به تحلیل تاریخی این گروه پرداخته است. همچنین حیدری در سال ۱۳۹۳ در پژوهشی با عنوان حباب داعش ساخته صهیونیست، به بررسی بحران داعش پرداخت، او در این تحقیق اعلام کرد که دولت داعش که بر روی زمین وجود ندارد، از اعماق راهروهای سه سازمان بین‌المللی، سازمان سیا از آمریکا، MI6 انگلیس و موساد به وجود آمده است. داعش در خدمت پروژه اسلام ستیزی و اسلام هراسی، سردمداران غربی و صهیونیسم جهانی به سر می‌برند. به طور کلی مطالعه نتایج حاصل از مطالعات سایر پژوهشگران داخلی و خارجی و مقایسه آن‌ها با نتایج حاصل از این پایان‌نامه نشانگر این است که جهت‌گیری و نحوه پوشش اخبار در سایت‌های، بی. بی. سی فارسی و صدای آمریکا تا حدود زیادی نزدیک به هم بودند و می‌توان بیان کرد که خطمشی خاصی را دنبال کرده، ولی در رابطه با سایت خبری ایرنا می‌توان بیان کرد که نحوه پوشش و جهت‌گیری این سایت

متفاوت با سایت‌های خبری بی.بی.سی فارسی و صدای آمریکا بوده است و در واقع نوعی روشنگری و اطلاع‌رسانی واقع بینانه در سایت خبری ایرنا مشهود بوده است.

در رابطه با بحرانی که داعش در دنیا به وجود آورد، می‌توان گفت که این گروه، انشعاب و باقی‌مانده القاعده عراق است. کارشناسان معتقدند که بخشی از بودجه داعش از طریق قاچاق، باجگیری و دیگر جرائم تامین می‌شود. در چند سال اخیر، این گروه بر سرمایه‌گذاری و جذب نیروی داخلی تمرکز کرده است. برخی تخمین‌ها حاکی از درآمد ۸ میلیون دلاری داعش در هر ماه ناشی از باج و مالیات‌گیری در زمینه تجارت‌های خرد و کلان تا پیش از فتح موصل یعنی دومین شهر بزرگ در ژوئن ۲۰۱۴ است و هم اکنون ثروت‌مندترین گروه تروریستی جهان است. این گروه قوانین سخت‌گیرانه‌ای را دنبال می‌کند که هیچ ربطی به اسلام ناب محمدی ندارد. فتاوی چندش‌آور و مضحکی جهاد نکاح، جهاد نکاح النفس و جهاد لواط، را در دستور کار خود قرار داده که هدف بهره‌مندی از آن‌ها را در جریان سوریه به خوبی نشان داد. در مقام زهد برآمده و با دغدغه و نگرانی نسبت به شریعت، جوی خون در عراق و سوریه راه انداخته، در حالی که نه تنها دغدغه اهل سنت ندارد بلکه عمده‌ترین دغدغه آن دست‌یابی به منابع غنی هر شهر و منطقه و سودای حکومت است. جهت جلب نظر و علاقه مردم شهرهای تحت تسخیر، آب، برق ارزان، و امنیت بیشتر وعده می‌دهد، در حالی که پس از مدتی با دریافت مالیات‌های سنگین، شیره وجود آن‌ها را می‌کشد. در واقع باید اذعان داشت که داعش خواستار برقراری دولت اسلامی سنی در مرز عراق و سوریه جایی بین کردستان و اراضی شیعه- نشین است و حالا این امر به هر شکل ممکن باید صورت گیرد. طی سال‌های اخیر خاورمیانه همواره منطقه‌ای پر تنش و خیرساز بوده است و هم‌چنین بحران داعش جزء خیرسازترین اخبار به شمار رفته است، به بیانی دیگر کشور ایران نیز در منطقه خاورمیانه سهم قابل توجهی از اخبار بین‌المللی و منطقه‌ای را به خود اختصاص داده است. به طوری که حجم فراوانی از تولیدات متنوع رسانه‌ای شبکه‌های، پرمخاطب بین‌المللی به مسائل ایران اختصاص یافته است. از طرفی در میان شبکه‌های خبری بین‌المللی، دوشبکه رادیویی بی.بی.سی فارسی و تلویزیونی صدای آمریکا از دامنه پخش بیشتری در ارتباط با مسائل خاورمیانه برخوردارند. به بیانی دیگر خبرگزاری‌های غربی اغلب با طرح مسائل نمایشی و درحقیقت کم‌اهمیت، اذهان مخاطبان بین‌المللی خود را از پرداختن به حقایق فاجعه‌آمیز جوامع زیرسلطه باز می‌دارند. علاوه بر این، بها دادن یک جانبه به اخبار جهان صنعتی و کوچک نمودن، حذف و یا تحریف اخبار جهان سوم و به طور کلی روش برجسته‌سازی اخبار و القاء بی‌ثباتی اوضاع در کشورهای درحال توسعه در خبرگزاری‌های غربی از جمله مسائلی است که جای سوال دارد. این خبرگزاری‌ها اغلب سعی دارند تا با تکیه بر فاجعه‌ها، بحران‌ها، درگیری‌ها و اخبار تالم‌انگیز جهان سوم تصویر مخدوشی از این کشورها ارائه دهند. برخورد آن‌ها با جهان سوم برخوردی قوم‌گرایانه بوده و صرفاً در جهت ارضای بازار خبری تحت سلطه غرب است. هم‌چنین در راستای پژوهش حاضر نظریات چینش خبر مورد بررسی قرار گرفته است، از جمله این نظریات، نظریه

برجسته‌سازی است. این نظریه درسال‌های بین دو جنگ جهانی برتری داشت. صاحب‌نظران، چپ‌نشین خبر تلویزیونی را برجسته‌سازی برای تاثیر و تغییر در رفتار مخاطب معنا کرده و برجسته‌سازی را نزدیک‌ترین مفهوم به چپ‌نشین خبر می‌دانند و در روند چپ‌نشین و برجسته‌سازی عواملی چون دروازه‌بانی خبر، اولویت-بندی و داشتن تعادل را سه عامل موثر در مواجهه با انتخاب موضوعات خبری عنوان می‌کنند. برجسته‌سازی یکی از تکنیک‌های موثر در فرایند انتقال پیام برای تاثیر بر مخاطبان است. هم‌چنین، دروازه‌بانی شامل تمام جنبه‌های انتخاب، نگه داشتن و کنترل پیام است، چه با پیام از راه رسانه‌ها ارتباط برقرار شود، چه از راه مجراهای میان‌فردی. نظریه وابستگی می‌گوید، بیشتر افراد برای پاسخ به نیازهای خود به رسانه‌ها وابسته می‌شوند و رسانه‌ها برای این افراد از اهمیت فراوانی برخوردار شده و قدرت نفوذ آن بر این دسته از افراد افزایش می‌یابد، بر اساس این نظریه، اگر فردی برای دریافت اطلاعات به رسانه‌ای وابسته و این رسانه به عنوان تنها منبع تامین اطلاعات برای این شخص تبدیل شود، آن‌گاه فرایند برجسته‌سازی به آسانی روی می‌دهد و شخص قربانی برجسته‌سازی رسانه‌ای می‌شود. شکی نیست که پدیده تروریسم به دلیل پیامدهای خطرناکی که بر امنیت کشورها و جامعه‌ها و ثبات آن‌ها می‌گذارد مورد توجه جهانیان است. تروریسم افکار عمومی برای تحقق اهداف سیاسی است، به کارگیری خشونت سازمان یافته به منظور ایجاد آشوب و تهدید ثبات یعنی جامعه برای سلطه بر آن و یا کمرنگ کردن نقش آن و نگرستن به همه افراد به عنوان یک هدف مشروع برای تحقق اهداف سیاسی است. در واقع تاثیرگذاری بر افکار عمومی و کنترل آن از طریق انتشار اخبار عملیات تروریستی، به آنان در تحقق اهداف‌شان کمک می‌کند از آن‌رو که از طریق پوشش خبری جنایات‌شان می‌توانند به میزان تاثیرگذاری عملیات تروریستی خود پی ببرند تا این حد که برخی سازمان‌های تروریستی معتقدند که شکست پوشش خبری عملیات آن‌ها، از شکست آن عملیات نشان دارد. با مقاومت در برابر ایده‌های افراطی و جلوگیری از تاثیرگذاری آن بر افکار عمومی به ویژه جوانان می‌توان با رویکرد تروریستی رسانه‌ها مقابله شود. هم‌چنین در مقابل باید فضای مورد استفاده رسانه‌ها را به منظور تشویق آحاد مردم و سازمان‌های جامعه مدنی برای مقابله با پدیده تروریسم و افراط‌گری، توسعه بخشید و برای آگاهی بخشیدن به خطرات ناشی از این اقدامات، تاکید بر پیامدهای منفی این گونه عملیات بر امنیت و ثبات و فعال کردن نقش رسانه‌ها در بالابردن سطح آگاهی در زمینه خطرات تروریستی، تلاش کرد.

پیشنهادها

۱. پیشنهاد می‌شود شبکه خبری ایران به جای پرداخت به خبر صرف به تحلیل و تشریح خبر در قالب مصاحبه، گزارش، مقاله یادداشت بپردازد (به نرم خبر بپردازد).
۲. این خبرگزاری اطلاعات بیشتری در خصوص به وجود آمدن داعش به مردم ارائه کند.

۳. ایرنا برای یک سو نگری بی. بی. سی و صدای آمریکا باید تیم اتاق فکر تشکیل دهد تا بتواند سناریوی تاکتیکی را به اجرا درآورد.
۴. سایت‌های ایران باید بتوانند در رقابت رسانه‌ای برای حفظ منافع ملی تارنمای زیادتری را به وجود آورند.
۵. تشکیل کار گروه رسانه‌ای فراتر از تارنماها برای مقابله با ابعاد پشتیبانی داعش که بیشترین سهم اینترنتی را دارد.
۶. برگزاری کنفرانس‌های رسانه و تروریسم در کشور و در سطح منطقه و ارائه راهکارهای رسانه‌ای برای مقابله با بحران داعش با کشورهای هم‌پیمان ایران.
۷. انجام مطالعات سیاسی و رسانه‌ای منطقه‌ای و ملی و ارائه آن به دست‌اندرکاران وزارت ارشاد و وزارت خارجه برای مقابله با بحران داعش.

منابع

- افخمی، ح؛ و دیگری. (۱۳۸۷). مطالعه تطبیقی ساختار و نحوه پوشش اخبار ایران در تارنماهای ملی و بین‌المللی تحلیل محتوای مطالب سیاسی تارنماهای خبری ایرنا، بی. بی. سی فارسی و صدای فارسی آمریکا. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. حیدری، ح. (۱۳۹۳). حباب داعش ساخته صهیونیست. *کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی و مطالعات رفتاری*. رالف، د. لیبی، ا؛ و دیگری. (۱۳۸۶). *تحلیل پیام‌های رسانه‌ای، کاربرد تحلیل محتوای کمی در تحقیق*. مترجم: م. بروجردی. تهران: انتشارات سروش.
- ربانی، ج. (۱۳۷۹). نظرخواهی از دانشجویان درباره اخبار صدا و سیما و مطبوعات. *مرکز تحقیقات مطالعات سنجش برنامه‌ای*. عکاشه، ع. (۲۰۱۴). *تقسیم عربستان سعودی نقشه آمریکا و اسرائیل*. ترجمه: ح. حیدری. کریمی علویچه، م؛ و دیگری. (۱۳۹۳). *مجله مدیریت فن‌آوری اطلاعات*. شماره دوم.
- محمدزاده، م. (۱۳۹۱). تروریسم و جهاد از منظر فقه اسلامی با رویکرد تفکیک گروه‌های جهادی و تروریستی. *کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی*.
- محمودی، ز. (۱۳۹۳). خاورمیانه، آمریکا و گروه داعش، (موضوع نشست گروه مطالعات خاورمیانه و قدرت‌های بزرگ). *پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه*.
- Archetti, C. (2012). *Understanding terrorism in the age of global media: A Communication Approach*. Palgrave Macmillan.
- Marcu, M. & Balteanu, C. (2014). SOCIAL MEDIA—A REAL SOURCE OF PROLIFERATION OF INTERNATIONAL TERRORISM. *Annales Universitatis Apulensis: Series Oeconomica*. 16(1), 162.
- Schwarz-Friesel, M. & Skirl, H. (2011). *Metaphors for terrorism in German media discourse*.